

ADATTÁR

CSOKONAI-DALOK KOLOZSVÁRT LEVŐ KÉZIRATOS ZENEI GYŰJTEMÉNYEKBEN

Köztudomású, hogy Csokonai Vitéz Mihály zenekedvelő, zeneértő költőink közül való. Munkáiban számtalanszor bukkanunk zenei vonatkozásokra¹. Költői fejlődésének egy szakaszában a népköltészet felé fordult. 1797-ben 300, majd 450 népdalból álló gyűjtemény kiadását tervezte. Gyűjteménye sajnos elveszett. Hatása azonban érezhető számos dalában, nyelvezetében. Hogy mennyire becsülte a népi költészetet, a népdalokat, s hogyan állította szembe a külföldieskedő réteg műveltségével, arról egyik levele is tanúskodik: „...Hallgassátok figyelemmel a danoló falusi leányt és a jámbor puttonost“ — írja e levelében (Jancsó i. m. 496).

1795 tavaszán kiadásra kerülő műveihez zenei anyag („klavirra való kótázások“) mellékelését is tervbe vette. Mint ismeretes, ez a terve sem valósult meg. Életében mindössze három költeménye jelent meg kottával: A pillangóhoz, Szemrehányás, A reményhez; Bécs, 1803 (vö. Major Ervin: *Csokonai és a magyar zene. Új Zenei Szemle*, 1954. 12. sz. 39). Zenei műveltségének elemeit a kollégiumi kantusban szerezte, zenében külön is képezte magát; zongorázott. Mint publicus praeceptor diákjait gyakran zenéltette, énekellette (Pukánszky Kádár Jolán: *A varázsfuvola első magyar fordítása. Zenetudományi Tanulmányok V.* Szerkeszti Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. Bp., 1957. 441—65). Lefordította többek között Mozart Varázsfuvola című operájának szövegét (P. Kádár Jolán i. m. 450).

Csokonai egyrészt kész dallamra írt verseket az énekelt verbunkosok mintájára, másrészt egyidejűleg szerzett verset és dallamot a népdal, vagy népies műdal mintájára, harmadsorban meglevő verseihez alkalmazott kész dallamokat (Szabolcsi—Tóth i. m. i. h.). Szám szerint száznál több Csokonai-vers megzenésítéséről tudunk (lásd: Sonkoly István: *Csokonai és a zene. Repertórium kísérlet.* Magyar Zene I [1961] VII—VIII. sz. 116—33: 94 + e dolgozat végén 4 + 3).

„Csokonai és a zene“ — régi témája zeneirodalmunknak; tanulmányok egész sora foglalkozik e kérdéssel²; itt csak a legfontosabb mozzanatokra utaltam ezzel kapcsolatban.

Dalai számos kéziratot és nyomtatott gyűjteményben fordulnak elő. A következő sorokban számba veszem a Kolozsvárt (Cluj) található kéziratot zenei gyűjtemények Csokonai-dalait. A szóban forgó költemények mindenike dallammal szerepel.

A kolozsvári kéziratot zenei gyűjtemények közül *Almás*, *Tóth* és *Madasséban* találunk

¹ A hangszerek egész sorát említi *Lantomtól búcsúvétel* című versében. Felsorolja az oboát, trombitát, hárfát, lantot, orphiát, brácsát, nabliumot. Apolló énekéről olvashatunk *Tempeői* című művében (Rozália dala). A zene hatásáról elmélkedik *Dorottya* című művében. Tucatnyi zenei mozzanat ötlük fel e mű egyes részleteiben, s ennél több táncfajtaát lejtének Dorottya vendégei (minét, angliusz, kontratánc, lengyel, stájer, galoppata, sztraszburger, hanák, valcer, mazurka, szabács, kozák, ugrós, verbunkos). Kedvenc leányalakja zongorához ül és énekét maga kíséri. Haydn bájos éneke is elröppen a Tavaszhoz szóló ajánlásban. Vers és melódiáról, a dal irodalmi és zenei összefüggéséről ír az *Anakreoni*, valamint a *Lilla dalok* bevezetőjében. Lásd: *Csokonai vitéz Mihály Válogatott művei*. Sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta Jancsó Elemér. Bukarest, 1958. 83, 139, 257, 232—278, 135, 415, 343—345, 294, valamint Szabolcsi Bence—Tóth Aladár, *Zenei lexikon*, Csokonai címszó. Bp., 1930. I. 197—198.

² Az eddig felsoroltak mellett idevágó fontosabb tanulmány Molnár Antal, *Nyugatis magyar dallamok a XVIII. század végén és a XIX. század első felében*. Zenetudományi Tanulmányok IV. Szerkeszti Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. Bp., 1955. 103—162.

Csokonai-dalokat. E gyűjtemények az Egyetemi Könyvtár kéziratárának tulajdonát képezik³. Vegyük sorra az egyes dalokat, betűrendben⁴.

1. A búkkal küszködő (Életem máj)

Madassnál (42) a szöveg egy versszak. Lejegyzésében figyelemre méltó a menüett-jellegre való külön utalás (Andante, tempo di menuetto). A sorzáró hangokat egy-egy egy-séggel megnyújtja.

Tóthnál (12—118) „Aria“ felírással, kísérettel, szintén egy versszaknyi szöveggel találjuk e dalt. Sem *Madass*, sem *Tóth* nem említi a költő nevét. *Molnár Antal* e dalt bécsi rokokó-stílusúnak tartja, s feltételezi, hogy kész dallamra keletkezett a vers (*Molnár i. m.* 117). Mindkét kéziratoss forrás dallama közeli változata a *Molnár* által közöltnek (uo. 26. sz. kottapélda).

2. A fekete pecsét (Gyászpecsétje kedvesemnek)

Almásinál (I. 145.) a szöveg 6×6 sor, *Madassnál* (95) 6×5 sor. Feltűnő az ütem-nem különböző volta a két közeli változatban (*Almásinál* $\frac{2}{4}$, *Madassnál* $\frac{3}{4}$).

Sonkoly tévesen állítja e dallal kapcsolatban, hogy *Almási* kétkötetes gyűjteményében zongorakíséréte is lenne (*Sonkoly i. m.* 119).

3. A feléledt pásztor (Ott, hol a patakocska)

Almási (II. 191.) a dallam alá írt szöveggel jegyezte le. *Tóthnál* (14—119) a szöveg hiányzik, a dallamnak kíséréte is van. A költőre nem utal, a versre is csak a kezdősorral. *Molnár* szerint a dallam lengyel eredetű (*Molnár i. m.* 105). A dallam egymásnak s az *Arany János* népdalgyűjteményében levőknek is változata (*Kodály Zoltán—Gyulai Ágost: Arany János népdalgyűjteménye*. Bp., 1953. II. 5. sz., valamint 78—9. l.).

4. A kesergő özvegy (Kedves test hát itt szemlélek)

Tóth (28—125) sem a mű címét, kezdősorát, sem a költő nevét nem írja ki. Felírása: „Aria M[a]jesto[so]“. Kísérettel másolta. Feltűnőek hangszeres eredetre valló magas fekvésű hangjai. Lejegyzése, a többi daltól eltérően, néhány helyen hibás ritmusú.

5. A magánossághoz (Áldott magánosság, jövell)

Tóth (19—123) „Aria“ felírással, kísérettel, szöveg nélkül másolta le.

6. A nap innepe (Idvez légy áldás forrása)

Almásinál (I. 139.) a szöveg 10×4 sor. *Tóthnál* (5—115) „Halkal s megindulva“ felírással, kísérettel, egy versszakkal találjuk. *Tóth* is, *Almási* is a *Márton-féle* közlésről másolta, közvetve, más-más forrásból, s néhány helyen eltérve az eredetitől (*Csokonai Vitéz Mihály Poétai munkái*. Kiadta *Márton József*. III. kötet. Lilla ódák. Bétsben, 1813. Függelék. Továbbiakban: CsVMM).

7. A pillangóhoz (Hamar követje a tavasznak)

Tóthnál (33—129) „Lassan s folyvást / Heydentől [!],“ *Almásinál* (II. 83.) „Csendesen / Heyd[n]“ felírást olvashatjuk e dalnál. *Tóth* a kíséretet is lemásolta, hangszeres utójátékával együtt. Szövegéből egy versszakot írt le. *Almási* *Tóth*hoz viszonyítva jelentéktelen különbségekkel, 8×8 soros szöveggel másolta le, de csak a dallamot. Mindkettőjük forrása a *Márton-féle* közlés (CsVMM i. h.).

8. A reményhez (Földiekkel játszó)

Almási (II. 98.) e kötetekben megnyilvánuló következetességgel csak a dallamot másolta le, s ez némileg elütő variánsa *Tóth*énak, mely az általánosan ismertebb. *Almásinál* a szöveg 4×16 sor. Utána *Panaszok* című költemény 16 sora következik, a költő megnevezése nélkül.

Tóth (9—117) utal a zeneszerzőre is („*Kossovich Úrtól Bétsben*“). A szöveget nem írja ki, a dal kíséretét pedig rövidített hangjegyzéssel másolta, a *Márton-féle* közlés nyomán, a forrástól helyenként apró eltérésekkel (CsVMM i. h.).

³ *Madass Sándor* énekeskönyvének jelzete Kz 1531, *Tóth István* kottáskönyvéé Kz 1668, *Almási Sámuel* gyűjteménye még beosztatlan. Az első kettő ismertetését lásd *Szabó T. Attila, Az Erdélyi Múzeum-Egylet XIV—XIX. századi kéziratoss énekeskönyvei* ElrSz VI (1929), 3—4. sz. 291—292, 303—304, az utóbbiét a NyIrK egyik következő számában e sorok írójának tollából.

⁴ A dal címe után zárójelben a kezdősorot is feltüntettem, mert sok esetben ez utóbbit írta fel a gyűjtő. Ahol külön nem tüntetem fel, a másoló utal *Csokonaira*. A dalok leoláhelyét a gyűjtő neve után jelzem, zárójelben. *Almásinál* a római szám a kötetet, az arab az illető kötet dalának számát jelenti. *Tóthnál* a zenei darab száma után kötőjellel az oldalt is kiírom, mivel több oldalszámozás is előfordul a kötetben, *Madassnál* csak a dal számára utalok. A címeket és a kezdősorokat mai helyesírási szabályok szerint írom.

Sonkoly nem említi, hogy e dal Almási kétkötetes gyűjteményében is megtalálható⁵.

9. A rózsabimbóhoz (Nyíl ki nyájasan mosolygó rózsabimbó)

Almásinál (I. 47.) szövege 3 × 8 sor. Magyar népdal hatására utalhat szerkezete, rilmusa (lásd: Kodály Zoltán: *A magyar népzene*. A példatárt szerkesztette Vargyas Lajos. Bp., 1952. 390. sz. dallam).

10. A tavasz (Fogjatok bé szent árnyékok)

Tóthnál (41—152) e dal felett ezt olvashatjuk: „Csokonai Poetikus munkái II. Dar. 105. lev. Musikára vette Fűsz [!] János“. Tóth forrása ebben az esetben is a Márton-féle volt (CsVMM II. k. Erre utal Tóth jegyzete is. *Anakreoni dalok*. Béts, 1813). Kísérettel s egy verésszakkal másolta le.

Almás dallama (I. 182.) azonos Tóthnéval, illetőleg a Márton-féle közléssel, Almási azonban a melizmáknál kitette a kötőjeleket, s kíséret nélkül másolta le ezt is. Szövege 6 × 4 sor. Molnár szerint a dallam a bécsi klasszikus zene modorában készült. Egy változatát ő is közölte (Molnár i. m. 117., illetőleg 23. sz. kottapélda).

11. A tihanyi echóhoz (Oh Tihanynak riadó leánya)

Almásinál (I. 80.) a dal szövege 10 × 7 sor, dallama nem a közismert. Feltűnő $\frac{3}{4}$ -es ütemneme. Közismert dallamának több változatát lásd többek között Arany János népdalgyűjteményében (Kodály—Gyulai i. m. II. 24. sz. dal, illetőleg 84., 85., 159. l.).

12. Az emberiség s a szeretet (Felfogadtam száz meg százszor)

Almásinál (II. 40.) a szöveg 13 × 4 sor. Dallama egyetlen hangnyi eltéréssel, a kötőjelek feltüntetésével, más értékű előkéekkel, azonos Márton 1813-i közlésével (CsVMM III. k. Függelék). Sonkolytól téves az Almásira való utalás (Sonkoly i. m. 122).

13. Az esküvés (Esküszöm, szép Lilla, hidd el)

Almásinál (I. 29.) szövege 15 × 2 sor. Dallama nem a közismert⁶. Sonkoly tévesen utal az Almási-gyűjteményben levő számára (Sonkoly i. m. 123).

14. Az estvéhez (Csendes estvel légy tanúja)

Almásinál (I. 151.) szövege 5 × 12 sor. Más dallammal találjuk Molnár közlésében vagy Arany népdalgyűjteményében (Molnár i. m. 15c sz. kottapélda; Kodály—Gyulai i. m. I. 83. sz.). Sonkoly nem említi, hogy e dal Almási gyűjteményében is megtalálható (Sonkoly i. m. 123).

15. Az utolsó szerencsétlenség (Zokoghat még egy betűcskét)

Almásinál (I. 19.) szövege 30 × 8 sor. Változatát közli Molnár, a szövegsorok más elhelyezésével (Molnár i. m. 22. sz. kottapélda).

16. Bacchushoz (Evoe Bache evan evoe)

Almásinál (I. 76.) szövege 6 × 8 sor. Almásiéhoz* közel álló dallamváltozatát, más szöveggel, Kún László gyűjteményében, valamint Aranyéban találjuk (Kún László: *A magyar dal*. Bp., é. n. III. k. 30. sz.; Kodály—Gyulai i. m. 43). Sonkoly téves száma hivatkozik Almási gyűjteményével kapcsolatban (Sonkoly i. m. 123).

17. Bács megyei leveleire (Amidőn [!] táromba látom)

Almásinál (I. 8.) szövege 2 × 8 sor.

18. Búcsúvétel. Kettős dal (Mégyek már. Engedd meg kedves kincsem)

Almásinál (I. 60.) szövege 7 × 6 sor, jelölve a párbeszéd szereplőinek váltakozását. Páratlan s páros ütemű változatát lásd Arany népdalgyűjteményében (Kodály—Gyulai i. m. II. 1. sz., 76., 77., 151. l.). Molnár szerint a dallam osztrák népdalszerű minét, illetőleg mazurka (Molnár i. m. 105., 117.). Sonkoly tévesen tünteti fel lelőhelyét az Almási-gyűjteményben (Sonkoly i. m. 123).

19. Egy eltörött vasmacskához [!] (Arany Iáncsal kötélék)

Almásinál (II. 47.) szövege 2 × 4 sor, *Madassnál* (50) szintén. Sem Almási, sem Madass nem utal a költőre. Madassnál csak a meghúzott vonalrendszert találjuk a dallam helyén. Sonkoly nem említi e dalt Almási gyűjteményéből (Sonkoly i. m. 123).

20. Egy kis tulipánhoz (A hatalmas szerelemnek)

Almásinál (I. 46.) a szöveg 3 × 4 sor. Sonkoly nem említi, hogy e dalt megtaláljuk Almásinál is (Sonkoly i. m. 124).

⁵ Sonkoly i. m. 120. Sonkoly hivatkozása a MTA birtokában levő, ötkötetes gyűjtemény második kötetére vonatkozik. Itt említem meg, hogy Sonkoly a kétkötetes Almási gyűjteményben levő Csokonai-dalok egyharmadát nem említi, több dalnál pedig téves lelőhelyet közöl; az egyes daloknál erre utalok. Téves Sonkolytól az az állítása, hogy e két Almási-kötet része lenne az ötkötetesnek. E két kötet önálló gyűjtemény, amint ezt kimutatom a gyűjtemény ismertetésében. Lásd: Sonkoly i. m. 132, valamint a később megjelenő ismertetést a kétkötetes Almási-gyűjteményről.

⁶ Közismert dallamát lásd többek között: Kern Aurel—Molnár Imre, *Dalokert*. Bp., 1927. 23. sz.

21. Egy vén fának árnyékában régen szenvedő rózsafa (Gyenge rózsabokor)
Almásinál (II. 39.) a dal szövege 15 × 2 sor. Változatát lásd Márton közlésében (CsVMM III. k. Függelék). Szembetűnő Almási változatának hangneme⁷.
22. Felfohászkodás (Míg elkezdeném énekem)
Tóthnál (7—116) kísérettel, s egy szakasznyi szöveggel fordul elő. Dallama hangról hangra megegyezik Márton közlésével (CsVMM I. k. *Béka-egérhartz. Dorottya*. Bétsben, 1813). Sonkoly nem említi, hogy Almási gyűjteményében is megtalálható e dal (Sonkoly i. m. 124—25). *Almásinál* (II. 70.) a szöveg szintén egy szakasznyi, dallama közeli változata Márton közlésének.
23. Fillishez (A semmiség örök tavában)
Almásinál (II. 49.) szövege 7 × 4 sor. Hangszeres regiszterben mozgó, valószínűleg utólag a kész dallamhoz alkalmazott vers.
24. Ha bort iszom, vigadhatok
Almási öt szakasznyi szöveget másolt le Csokonaira való hivatkozással (I. 122). A dal címe *Almásinál: Népdal*. Csokonaiénak tartotta e dalt Bartalus István, Erdélyi János, Kún László, sőt 1917-ben Harsányi István is. Viszont a Harsányi—Gulyás-féle 1922-es összkiadásban nem található⁸. Élő népzenei változatát Kodály Zoltán gyűjtéséből s közléséből ismerjük (Kodály—Gyulai i. m. 76., 150.). Sonkoly nem említi, hogy e dal Almási két-kötetes gyűjteményében is előfordul (Sonkoly i. m. 125. Utalása az ötkötetes gyűjteményre vonatkozik.).
25. Kifakadás (Biz én [ne]m is törődöm már)
Almásinál (II. 55.) szövege 5 × 6 sor. A két utolsó sorban levő kötőjelek utólag átvett dallamra vallanak, ugyanis a kötőjelek ellenére mindenik hang szótaghordozó.
26. Lilla búcsúzalogjai (Vigasságnak, fájdalomnak)
Almásinál (I. 15.) szövege 7 × 4 sor. Sonkoly nem említi, hogy e dal *Almásinál* is előfordul (Sonkoly i. m. 126).
27. Megkövetés (Ha haragszol, [me]gkövetlek)
Almásinál (I. 14.) a szöveg 6 × 4 sor. Az eredeti szöveget az utolsó négy ütemben megtoldja „La-la-la“-val, s ez arra enged következtetni, hogy utólag alkalmazták a költeményt e dallamhoz. Teljes ütemmel kezdődő, mazurka-szerű változatát közli Molnár (Molnár i. m. 30. sz. kottapélda). Sonkoly nem említi, hogy *Almásinál* is megtalálható ez a dal (Sonkoly i. m. 126).
28. Miért ne innánk? (Igyunk barátim)
Almásinál (I. 56.) szövege 3 × 8 sor. Változatát megtaláljuk Arany népdalgyűjteményében (Kodály—Gyulai i. m. II. 4. sz.).
29. Oh nagy egek, rátok apellálok
Almásinál (I. 165.) is, *Madassnál* is (48) a szöveg 9 × 4 sor. Sem Almási, sem Madass nem utal Csokonai szerzői volfára. A Harsányi—Gulyás-féle összkiadásban viszont Csokonai műveként szerepel ez a költemény (Harsányi—Gulyás i. m. XIV—XV. 1.). Változatát Arany népdalgyűjteményében is megtaláljuk (Kodály—Gyulai i. m. II. 29. sz.). Sonkoly nem említi, hogy e dal *Almásinál* is megtalálható (Sonkoly i. m. 127).
30. Rózsím sírja felett (Forró sóhajítások)
Tóth (6—115) e dalt kísérettel, hangszeres utójátékkal, egy szakasznyi szöveggel s néhány hangnyi eltéréssel másolta le Márton kiadásából (CsVMM III. k. Függelék). Ennek egészen közeli változatát közölte Molnár (Molnár i. m. 21. sz. kottapélda). *Almási* gyűjteményében (II. 71.) más dallammal, s két szakasszal találjuk ezt a költeményt.
31. Sebes élet (Fogy az élet)
Tóth (27—125) a kezdősorral utal e dalra, a költő megnevezése nélkül. Szövege hiányzik, dallamát kísérettel másolta le. Eltérő ritmusú variánsát közölte Molnár (Molnár i. m. 25. sz. kottapélda).
32. Siralom (Gerliceként nyögdecselek)
Almásinál (I. 53.) szövege 8 × 4 sor. Dallama közeli változata a Szerlemdal a csikó-bőrös kulacsához című dalnak. Közeli dallamváltozata megtalálható a Harsányi—Gulyás összkiadásban Halavány hold címen (Harsányi—Gulyás i. m. III. 369). Sonkoly nem említi, hogy e dal *Almásinál* is előfordul (Sonkoly i. m. 128—29).

⁷ Előtag: összhangzatos moll, utótag: ua. felfelé alterált negyedik fokkal (bővített szekundál).

⁸ Kodály—Gyulai i. m. 150., Kún i. m. III. k. 10. sz., illetve V. k. 26. sz., továbbá Csokonai Vitéz Mihály *Összes művei három kötetben*. Bevezetéssel ellátva kiadták Harsányi István és Dr. Gulyás József. Bp., é. n. [1922]

33. Szegény Zsuzsi, a táborozáskor (Estve jött a parancsolat)

Almási (I. 66.) hat négysoros szakaszt jegyzett le a költeményből. Változatát közölte Bartalus „Egy erdélyi gyűjteményből“ (Bartalus István: *Magyar népdalok*, Bp., 1883. III. k. 21. sz.). Sonkoly az Almási kötetre hivatkozva téves sorszámot közöl (Sonkoly i. m. 129).

34. Szemrehányás (Lilla, míg ingó kegyelmed)

Tóth (15—119) szöveg nélkül, címével, kezdősorával, kíséretével másolta e dalt $\frac{6}{8}$ -os ütemben. *Almásinál* (I. 25.) a szöveg 3×8 sor; a dallam $\frac{3}{8}$ -os ütemű. *Madass* (96) szintén három szakaszt másolt le, s a dallam nála is $\frac{3}{8}$ -os ütemű. Márton ezt a dalt is közölte, kísérettel, $\frac{6}{8}$ -os ütemben (CsVMM III. k. Függelék). *Tóth* és *Madass* változata közelebb áll ehhez, Almásié több eltérést mutat. Sonkoly nem említi, hogy e dal *Almásinál* is előfordul (Sonkoly i. m. 129).

35. Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz (Drága kincsem, galambocskám)

Almási (I. 77.) a dal húsz szakaszát másolta le. Ennek közeli változatát megtaláljuk Bartalus gyűjteményében, Bothos István, kolozsvári zenetanár nyomán közölve (Bartalus i. m. VII. k. 168. sz.). *Almási* ötkötetes gyűjteményének V. kötetében ugyanez a költemény más, közismert dallamával fordul elő 145. szám alatt⁹. Itt azonban csak az első szakaszt írja le, s utal az ötkötetes gyűjtemény ma lappangó I. kötetének 174. számú dalára. A közismert dallam változatát megtaláljuk P. Horváth gyűjteményében, valamint Halavány hold kezdettel a Harsányi—Gulyás összkiadásban¹⁰. Sonkoly e dalnál sem említi, hogy megtalálható *Almási* kétkötetes gyűjteményében is (Sonkoly i. m. 129—30).

*

Amint látható, a három kolozsvári zenei gyűjteményben 35 megzenésített Csokonai-költeménynek 46 változata található (*Almási*: 30, *Tóth*: 12, *Madass*: 4). Ezek közül mintegy tíznek több elütő dallamát is ismerjük. E kéziratok közül különösen figyelemre méltó anyagot tartalmaz *Almási* Sámuel kétkötetes gyűjteménye; szám szerint az előfordulások kétharmada, dallam szempontjából pedig igen gyakran kevésbé ismert változatok vagy a közismerttől elütő dallamok ezek. *Almási* és *Madass* teljes szöveget másol a legtöbb esetben, *Tóth* ezzel szemben csak a zenei anyagra fektet különösebb súlyt.

A bemutatott Csokonai-dalok közül négy nincsen benne *Sonkoly* repertóriumában: 1. A kesergő özvegy (4. sz.), 2. Egy eltörött vasmacskához (19. sz.), 3. Lilla búcsúzalogjai (26. sz.), 4. Sebes élet (31. sz.).

Ehhez vegyük hozzá a Molnár Antal által is említett három dalt Csokonai Európa elragadtatása c. művéből (1. Hajdan a régi világnak, 2. Jó, hogy az ártatlanságnak, 3. Ó is sok szép kérésére. Vö. Szabolcsi—*Tóth* i. m. 198), mely minden bizonnyal elnézés folytán maradt ki az említett repertóriumból.

A három kolozsvári kézirat Csokonai-daljai teljesebbé teszik a költő megzenésített verseiről szóló irodalmat, s e dalok korabeli nagy népszerűségét tanúsítják.

BENKÓ ANDRÁS

ADATOK A DOLGOZÓ PARASZTSÁG FELSZABADULÁS UTANI SZÓKÉSZLETGAZDAGODÁSÁHOZ

I.

A kolozsvári Babeş—Bolyai Tudományegyetem magyar nyelvtudományi tanszéke az RNK-beli magyar nyelvjárások történeti és leíró jellegű tanulmányozása mellett tervfeladatainak keretében jelentős szerepet tulajdonít nyelvjárásaink mai szókincsanyaga vizs-

⁹ *Almási* ötkötetes gyűjteményének V. kötetét a Folklór Intézet Kolozsvári Fiókjában használtam, ahova tanulmányozás végett hozták át a Máramarosi Rajoni Könyvtárból.

¹⁰ Bartha Dénes—Kiss József, *Ötödítélszáz énekek. Pálóczi Horváth Adám dalgűjteménye az 1813. évből*. Bp. (1953. 139) b sz., 538, 583. 1., valamint Harsányi-Gulyás i. m. III. 369.

TARTALOM

Tanulmányok

JANCSÓ ELEMÉR: A kolozsvári magyar színház megalakulása és a felvilágosodás	7
SZABÓ GYÖRGY: Az erdélyi magyar önéletírás két előfutára	19
SZABÓ T. ATTILA: Nyelvtérképünk anyaggyűjtésének feleútján túl	35
KELEMEN BÉLA: A matematikai nyelvtudomány néhány kérdése	57

Kisebb közlemények

PAPP LASZLÓ: Egy Hídalmáson kelt tanúvallatás tanulságai	73
B. GERGELY PIROSKA: <i>Pihe, pehely</i>	81
MARTON GYULA: Újabb adatok a román-magyar szövegyítés kölcsönzéséhez	89

Adattár

BENKŐ ANDRÁS: <u>Csokonai-dalok Kolozsvárt levő kéziratosszenei gyűjteményekben</u>	93
VÖÖ ISTVÁN: Adatok a dolgozó parasztság felszabadulás utáni szókészletgazdagodásához	97
DANKANITS ADÁM: Ismeretlen erdélyi nyomtatványok	106
ALMASI ISTVÁN: Magyargyerőmonostori adatok a töröknek eladott leányballadájáról	109
MURÁDIN LÁSZLÓ: Mutatvány az RNK Magyar Nyelvjárásai Atlaszának tájszóanyagából	115

Szemle

ILEANA VRANCEA: Tradiții ale criticii literare marxiste din România 1930—1940 (Ismerteti: <i>Szabó Sándor</i>)	121
KAKASSY ENDRE: Eminescu élete és költészete (Ismerteti: <i>Elena Stan</i>)	124
Három tanulmány a szocialista realizmus kezdeteiről és kibontakozásáról Romániában (Ismerteti: <i>Vasile Fanache</i>)	125
JANCSÓ ELEMÉR: Mint az égő fáklya, mely setétben lángol (Ismerteti: <i>Engel Károly</i>)	128
Az általános nyelvészeti kutatások hazai eredményei (Ismerteti: <i>Kelemen Béla</i>)	129
О соотношении синхронного анализа и исторического изучения языков (Ismerteti: <i>Máthé Jakab</i>)	132
Újabb magyarországi nyelvtörténeti monográfiák (Ismerteti: <i>Szabó T. Attila</i>)	136
A Román Nyelvatlasz új sorozatának III. kötetje (Ismerteti: <i>Murádin László</i>)	141
ANTAL LASZLÓ: A magyar esetrendszer (Ismerteti: <i>Szabó Zoltán</i>)	143
MARTON GYULA: A Borsavölgyi nyelvjárás ige-igézői és igealakjai (Ismerteti: <i>Murádin László</i>)	147
Hírek	149